

Husovské výročí je pro katolickou stranu vhodnou příležitostí věnovat přiměřenou pozornost i historickým postavám, označovaným souhrnně za Husovy odpůrce. Ti jsou jednou z několika vyhraněných skupin, vztahovaných v tradičních výkladech k osobnosti Jana Husa a od ní odvozených: Husovi předchůdci, Husovi následovníci, odpůrci a jistě i další.

Titulní postava předkládaného článku, Štěpán, převor kartouzy v Dolanech u Olomouce, patří také mezi posledně jmenované, ač je z nich méně známý. Přesto o něm platí totéž, co o jeho pověstnějších společnících, Štěpánovi z Pálče, Stanislavovi ze Znojma nebo Ondřeji z Brodu. Jejich vymezení je negativní – byli přece „odpůrci“, „protivníci“, proto i charakteristika života a díla bývala často pojmána negativně. Teprve zhruba od 80. let minulého století, kdy nacionální a ideologické důvody vyzdvihování Husovy aktivity začaly pomalu ustupovat do pozadí, se i v dílech našich historiků Husovi nakloněných můžeme shledat se snahou o objektivní hodnocení. Méně ideologický přístup nelze než přivítat, jakkoli ještě málo pronikl do obecného povědomí, dosud zhusta utvářeného pozůstatky přístupů starších, nezřídka ve formě pouhé karikatury.

Předkládaný článek má seznámit čtenáře v základních rysech s životem a dílem dolanského převora Štěpána Šráma z Melic. Od posledního souhrnu, uveřejněného bez poznámkového aparátu a v časopise mimo hlavní proud, loni uplynulo již dvacet let.¹ Vystala tedy zřejmě opět potřeba shrnout dosavadní bádání, jehož výsledky jsou rozptýleny v periodikách a sbornících ne právě nejdostupnějších, a znovu se pokusit nasměrovat pozornost čtenářů a případných budoucích badatelů na osobu, která si ji rozhodně zaslouží.

¹ Jana NECHUTOVÁ, „Štěpán z Dolan, moravský odpůrce M. Jana Husa a bojovník proti husitům,“ *Echo latína* 1 (1994): 2–7. Dosavadní literaturu o Štěpánovi shrnuji v článku Štěpán KOHOUT, „Báseň *Gaude mater ecclesia* nerozpoznaným dílem Štěpána z Dolan,“ *Střední Morava* 40 (2015): 4–29.

1. Život

Přístupme nejprve ke Štěpánovu životopisu. Ten je – nijak překvapivě u osobnosti z oněch dob – z velké části výsledkem rekonstrukce za pomoci útržkovitých informací, které o sobě zanechal ve svém díle. Platí to zvláště o úvodní polovině jeho života, před přijetím hodnosti převora roku 1388. To je ostatně první pevné datum, které známe.

Štěpán Šrám pocházel z prostředí drobné šlechty, narodil se přibližně kolem roku 1350 v Melicích (zaniklé vsi u Pustiměře na Vyškovsku) v rodině biskupského leníka Hendlina Šráma z Melic a jeho manželky Hedviky. Původně měšťanská rodina Šrámů pocházela z Brna a byla německá, jak dostatečně prozrazuje jméno Štěpánova otce, který se psal ještě „Schram“. Bohatě se rozvětvila, ale z celé větve děda Dětricha zbyl nakonec Štěpán jako poslední mužský potomek. Dva z jeho strýců, Theodor a Petr, konali kněžskou službu.²

Studia si odbyl na pražské univerzitě, kde jej v září 1372 promovali na bakaláře svobodných umění. Zda potom absolvoval i stupeň magisterský, není jisté. Ačkoli některé skryté narážky to nevylučují, sám se nikde magistrem přímo nenazývá a ani není nazýván.³ Tradice nejasně hovoří o jeho působení v královské kanceláři, přímé doklady ovšem

² Při líčení Štěpánova života se opírám o dílo Josef BRADÁČ, *Štěpán Šrám Dolanský: Život protihusovského polemika*, disertační práce, CMBF Litoměřice 1963, zde s. 124–127. Uložena v Archivu Univerzity Karlovy Praha, disertace KF UK č. 217. Pomíjím drobné difference (v datech aj.) s prací Rudolf HÍKL, *Štěpán z Dolan*, Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 12, Olomouc, 1966, zejména s. 6–7, jež plynou z odlišných výsledků rekonstrukce životopisu. Příbuzenstvo je vyjmenováno v odkazu 5 hříven ve prospěch kláštera v Pustiměři z 14. 2. 1411 (Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, fond Arcibiskupství Olomouc, inv. č. 1282, sign. G II a 12). Původ rodiny dokládá i německá listina z 13. 12. 1358, jejímž vydavatelem byl „Jesco Schram, burgher von Mailicz“ (*Codex diplomaticus Moraviae*, Bd. IX, ed. Vincenz Brandl, Brünn, 1875, č. 113, s. 89).

³ Štěpánova díla byla vydána v *Thesaurus anecdotorum novissimus seu Veterum monumentorum, praecipue ecclesiasticorum ex Germanicis potissimum bibliothecis adornata collectio recentissima*, tomi IV pars II, ed. Bernhardus Pez – Leopoldus Wydemann, Augustae Vindelicorum, 1721–1723, sl. 149–706. Životopisné údaje a rozbor editovaných prací zveřejnil v *Thesauru anecdotorum*, tomi IV pars I: *Dissertatio isagogica*, s. IX–XVI (oba svazky neúplně zpřístupňuje http://books.google.cz/books?id=9lIEAAAaAAJ&printsec=frontcover&hl=cs&source=gbg_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [cit. 2. 12. 2014]). Nárazka na magisterství sl. 220D.

chybí a můžeme oprávněně pochybovat o tom, že by zastával vysoké postavení.⁴

Asi roku 1380 či krátce po něm kancelářskou službu opustil a vstoupil do noviciátu v kartuziánském klášteře Zahrada Panny Marie v Praze na Smíchově. O tom, že by měl formální teologické vzdělání, není nic známo, koneckonců ho tehdy ke kněžství ani nepotřeboval. Nezbytné vědomosti a dovednosti si mohl lehce osvojit v klášteře, kde byl patrně také vysvěcen.⁵ Zde se nejspíše seznámil s myšlenkami hnutí zvaného ne zcela přesně *devotio moderna*, které v řádu našlo několik příznivců.⁶

Jeho pražský pobyt netrval více než několik let, poté se vrátil na rodnou Moravu. Stalo se tak v souvislosti s ekonomickou krizí, jež ohrožovala existenci kartouzy Keř Panny Marie v Tržku u Litomyšle, založené v prosinci 1378 litomyšlským biskupem Albertem ze Šternberka. Příčinou krize bylo nedostatečné hmotné zajištění (nadace dosahovala asi jen dvou třetin potřebné výše), ztížené nadto přílišnou vzdáleností nadačních statků. Biskup, který založil kartouzu bez souhlasu své kapituly, jí nedokázal v přiměřené blízkosti obstarat hospodářské zázemí. Všechny klášterní statky se nacházely severně od Olomouce, na dohled rodového panství Šternberků: Dolany, Toveř, Moravičany a Palonín. Pražští představení se proto roku 1387 rozhodli založit v blízkosti Dolan zcela nový klášter Údolí Josafat.⁷

⁴ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 116–119, 127–129. Ohledně působení v kanceláři autor připouští totožnost s nejvyšším písařem Štěpánem, známým z let 1386–1387. Výkon úřadu by prý nemusel být v rozporu s řádovou příslušností. Kancelářskou zkušeností odůvodňuje Štěpánovu stylistickou obratnost Jana NECHUTOVÁ, „Prology protihusitských traktátů Štěpána z Dolan,“ in *Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*, Brno: Matice moravská, 1999, s. 119–126, zde s. 120. Svědčí o tom i používání diplomatických termínů v úvodu *Epistuly ad hussitas*, tamtéž, s. 125. Tím je podpořen i předpoklad dosažení magisterského gradu.

⁵ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 130, 143–144.

⁶ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 44–58. Upozorňuje též na to, že pojem *devotio moderna* by bylo nejlépe vyhradit pro hnutí na území nizozemském a pro českou větev vytvořit název odlišný, ustupuje však zažité konvenci. Zdenka HLEDÍKOVÁ, „O »devotio moderna« trochu jinak,“ in *Querite primum regnum Dei: Sborník příspěvků k počtě Jany Nechutové*, Brno: Matice moravská, 2006, s. 403–415, zde s. 412–413. Skeptické pohledy na hnutí a na jeho přílišné vyvyšování v české historické literatuře oživil v úvodu a závěru svého článku Pavel SPUNAR, „Česká devotio moderna – fikce a skutečnost,“ *Listy filologické* 127 (2004): 356–370, zde na s. 356–360, 366–368.

⁷ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 20–34. V Tržku zůstal po rozdělení už jen rektor a snad 2–3 mniši, poslední spolehlivá zpráva o jejich pobytu je z r. 1394. Viz též hesla „Tržek“, „Dolany“ a „Olomouc“ in Pavel VLČEK – Petr SOMMER – Dušan FOLTÝN, *Encyklopedie*

Převorem tohoto nového konventu (a po dvě léta souběžně i starého tržeckého) byl v dubnu 1388 jmenován právě Štěpán.⁸ Prvním úkolem byla stavba klášterních budov, k níž položil snad již roku 1390 základní kámen moravský markrabě Jošt. Stavební činnost byla zhruba ukončena mezi léty 1407–1409. Předpokládáme, že na výšině nad vsí stál kostel, hlavní klášterní budova se společnými prostory, patrová malá kvadratura, severní a jižní chodba, nahrazující velkou kvadraturu, mnišské cely, budova pro konvrše a donáty a jiná hospodářská stavení (ta mohla být přímo ve vsi). Obživě klášterníků sloužily mlýny, nově založené rybníky a vinice hned na přilehlém úbočí. Uvážíme-li, že léta 1393–1396 a znovu 1399–1405 byla vyplněna válkou mezi markrabaty Joštem a Prokopem, kdy Prokopovy oddíly záměrně plenily majetek církevních subjektů a ani Joštovy nevynikaly disciplínou, jde o dobu relativně krátkou.⁹

Nemalou starost si vyžádala i péče o hospodářský vzrůst kláštera. Ten převzal hned na svém počátku moravské statky tržecké kartouzy (1389), rozhojnené časem o Joštem darované dva dvory v Paloníně (1392), zakoupenou ves Loučany (1398) a v lednu 1406 další donací Joštovou o ves Jívová (včetně lesů a pastvin u přilehlého hradu Tepenec) a o dvůr v Haňovicích. V donační listině Jošt potvrzuje, že byl k obdarování pohnut právě zbožným chováním Štěpánovým.¹⁰

Štěpán zastával hodnost převora nepřetržitě po dobu 33 let, znamená to, že měl na jedné straně autoritu u podřízených členů kláštera, na druhé straně důvěru nadřízených instancí. Roku 1417 jej kapitula výslovně žádala, aby na svém místě navzdory stáří a nemocem vytrval i za součas-

českých klášterů, Praha: Libri, 1997, s. 673–674; Dušan FOLTÝN a kol., *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, Praha: Libri, 2005, s. 274–277, 494–498. Velmi obsáhlý bibliografický soupis k Tržku a Dolanům včetně výňatků z chart srov. Rafał WITKOWSKI, „Fundacja kartuzji Domus Rubi i jej translacja do Dolan,” in *Querite primum regnum Dei: Sborník příspěvků k počtě Jany Nechutové*, Brno: Matice moravská, 2006, s. 417–428.

⁸ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 126, 239. WITKOWSKI, „Fundacja kartuzji,” s. 423. O Štěpánově činnosti v přechodném období Stanislav PETR, „Rukopis kartuziánského kláštera v Tržku ve vatikánské knihovně Palatina a nové poznatky k osobě zakladatele tržecké kartouzy Alberta ze Sternberka,” *Studie o rukopisech* 41 (2011): 19–56, zde s. 40–42.

⁹ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 148–156, 170. O válce markrabat přehledně Jaroslav MEZNÍK, *Lucemburská Morava 1310–1423*, Praha: Lidové noviny, 1999, s. 254–266, 270–280, 283–284. Někdy mezi léty 1393/1396 museli dolanští za 30 hřiven prodat dvousvazkovou bibli písaře Johánka ze Stříleky, kterou získali darem roku 1391 (Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc, Sbírka rukopisů Metropolitní kapituly Olomouc, sign. CO.4, f. 1v).

¹⁰ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 147, 156–158, 160–162. Zde se patrně mýlí HIKL, *Štěpán z Dolan*, s. 10, 16, když soudí, že klášter byl od počátku dostatečně hmotně zajištěn a nemusil se obávat bíd.

ných obtíží. Dvakrát, v letech 1408 a 1420, byl jmenován vizitátorem své provincie, totiž hornoněmecké, zahrnující kláštery v Prusku, Rakousích, Čechách, na Moravě a v Uhrách. Šlo sice o namáhavou povinnost, ale také o velkou poctu, snad největší, jaké se mu mohlo dostat. Je zajímavé, že jako převor nepěstoval kontakty pouze se sousedními kartouzami v Praze, Brně či Gamingu, nýbrž i s lanškrounskými augustiniány, s nimiž měli společný rod zakladatelů, pánů ze Šternberka. O vnitřním životě v dolanském klášteře není ovšem takřka nic známo, což ale při povaze kartuziánské řehole nijak nepřekvapuje.¹¹

Smrt si pro Štěpána přišla v neděli 27. 7. 1421, pohřben byl nejspíše v hrobce konventního kostela, anebo na klášterním nádvoří, které sloužilo jako hřbitov. Nástupcem byl zvolen dosavadní vikář Mikuláš, jehož mateřským klášteřem byly právě Dolany.¹²

Dolanská kartouza však dlouho svého spoluzakladatele nepřezila – ostatně už skloněk jeho života byl poznamenán husitskými boji na jižní Moravě, které dávaly tušit, že budoucnost je vážně ohrožena. Tušení se naplnilo v noci na 2. 2. 1425, kdy oddíl husitů klášter obsadil. O překvapení asi nešlo, mniši včas i s knihovnou, archivem a cennějším vybavením utekli do Olomouce. Přestože bylo jejich sídlo v brzké době po neúspěšných pokusech o osvobození vykoupěno od útočníků zpět, už se nevrátili a přenesli konvent Údolí Josafat dovnitř městských hradeb. Olomoučtí totiž nechali stavby v Dolanech okamžitě po obsazení zbořit, aby se znovu nestaly útočištěm nepřátel a záškodníků. Tuto kapitolu klášterních dějin uzavírá smrt převora Mikuláše 23. 11. 1425. Kartuziáni si ve městě vybudovali nový klášter, na pahorku nad Dolany vyčnívaly ze země už jen stopy pobořených zdí, viditelné ještě v polovině minulého století.¹³

¹¹ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 193–200, s. 215–217.

¹² BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 219–221; HIKL, Štěpán z Dolan, s. 6.

¹³ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 221–225. Údaje písemných pramenů o zániku dolanského kláštera shromažďují a interpretují asi nejvýstižněji Josef BRADÁČ, „Poslední kartuziánský devotista Štěpán z Dolan,“ *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 139 (1968): 1–8, zde s. 6–7 (pozn. 16); Václav BURIAN, „Kartouzka v Dolanech – moravský protějšek hradu Siónu,“ *Střední Morava* 1 (1966): 5–18, zde s. 12–15. Týž, „Předběžná zpráva o archeologickém výzkumu »Kartouzky« v Dolanech 1972,“ *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 160 (1973): 35, uvažuje i o translaci Štěpánových ostatků, neboť hrobka těsně za prahem západního vstupu do kostelní lodi byla nalezena prázdná. Méně pravděpodobná se mu jeví možnost rozmetání hrobu po obsazení kláštera husity. Hanobení hrobů ale bylo v souladu s běžnou husitskou praxí (např. Strahov, Zbraslav). Jakub VRÁNA, *Kartuziánský klášter v Dolanech*, Olomouc: Vlastivědné muzeum v Olomouci,

2. Dílo

Štěpána si však dnes nepřipomínáme jako stavebníka. Pilných opatů, převorů a jiných představených, kteří svěšené kláštery zvelebili a přivedli je k rozkvětu, měla naše země nemálo. Dolanský převor se od nich odlišuje svou literární prací, která je sice přijímána a hodnocena rozporně – dnes bychom hovořili o „kontroverzním autorovi“ – ale přesto mu zajišťuje zájem širšího okruhu badatelů, neomezovaného již úzce teritoriálním hlediskem.

Veřejné působení kartuziánů jakožto řádu povýtce kontemplativního bylo řádovými statuty velmi omezené. Mniši nesměli vycházet z kláštera bez souhlasu převora a příliš často, převor sám nesměl vycházet bez opravdu vážné příčiny. Kázání mimo klášter bylo výslovně zakázáno a dovnitř zase neměli přístup laici. Proto členům řádu nezbývalo – pokud chtěli oslovit spolubratry z jiných konventů nebo lidi žijící zcela mimo zdi cel – vyjádřit se písmem. Knižní kultura byla na rozdíl od mluveného slova široce podporována, opisování knih bylo jedním z hlavních pracovních úkolů a v denním rozvrhu na něj bylo pamatováno.¹⁴

Není tedy nikterak překvapující, že v dolanském klášteře vznikla ne právě malá knihovna, z níž se nám dochovalo téměř sto rukopisů, z toho devadesát v Olomouci. V našich poměrech jde o výjimečně dobře dochovaný celek, k němuž existuje již relativně bohatá literatura. Významné jsou v souboru zastoupeni autoři oblíbení u představitelů hnutí *devotio moderna*, nechybějí ani díla autorů téměř či zcela soudobých.¹⁵

2002, s. 19 a 23, se ohledně translace odvolává na nespécifikované písemné prameny. Kdyby byly Štěpánovy ostatky skutečně zachráněny, bylo by o nich v olomouckém klášteře nějaké povědomí, ale zatím o tom nikdo důkaz nepřinesl. Srov. také Jan ŠINDLER, „Založení »Kartuzie« v Dolanech,“ *Vlastivědný sborník střední a severní Moravy* 6 (1927–1928), s. 58–60, zde s. 59, náčrtek klášterišť z r. 1927 s půdorysně zřetelně zachovanou severní řadou cel. Podrobné zaměření, včetně pozůstatků husitských fortifikačních úprav, Zdeněk GARDAVSKÝ, „Husitská pevnost na zdech kartuziánského kláštera u Dolan,“ *Zprávy Vlastivědného ústavu v Olomouci* 105 (1962): 14–24, zde s. 16.

¹⁴ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 201–202, 211–212.

¹⁵ I zde odkazují na bibliografický přehled WITKOWSKI, „Fundacja kartuzji,“ s. 417–418. Zvláště upozorňuji na Miroslav BOHÁČEK, „Rukopisná sbírka učeného právníka a biskupa Bohuše ze Zvole v universitní knihovně olomoucké,“ *Sborník historický* 7 (1960), s. 79–122; Ivan HLAVÁČEK, „Poznámky ke knihovně kartuziánů v Dolanech v době předhusitské,“ *Studie o rukopisech* 28 (1991): 1–11; Radim Tomáš ČERNUŠÁK, „Knihovna dolanských kartuziánů jako historický pramen,“ *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska* 6 (1997): 30–34.

Vcelku úplný přehledný soupis Štěpánova díla (až na jednu možnou výjimku, které se budeme věnovat závěrem) podal, včetně citace pramenů a literatury, Pavel Spunar ve svém Repertoriu, na něž zde jednoduše odkazují.¹⁶ Tam si případný zájemce může ke každému dílu dohledat, v kterých rukopisech je obsaženo a kde je editováno. Zde jen poznamenám, že originální rukopisy najdeme v Olomouci (zemský archiv, vědecká knihovna), Brně (zemský archiv), Vídni (národní knihovna), Štýrském Hradci (univerzitní knihovna), Melku (klášterní knihovna), Praze (národní knihovna), Třeboni (oblastní archiv) a dokonce v Karlovském Bělehradě (Alba Iulia, národní knihovna – pobočka Batthyaneum).

Nejstarší prací, kterou můžeme Štěpánovi připsat, byla homilie *Exsurgens Maria* [Sebravši se Maria]. Za námět posloužila evangelijská perikopa nově zavedeného svátku Navštívení Panny Marie (Lk 1,39). Dílo sice není v rukopisech datováno ani autorsky přímo určeno (vyjímaje pozdnější přípisky a marginální poznámky psané Štěpánovou rukou), nicméně můžeme díky vnější i vnitřní kritice textu pokládat přisouzení Štěpánovi a dataci do let 1387/1388 za spolehlivé. Cílem kazatele je příznivě naklonit posluchače pochybující o smyslu nového svátku. Nejprve parafrázuje okolnosti samotného navštívení, potom rozvíjí myšlenku, že je Kristus plodem života Mariina, a dává ji do souvislosti s eucharistií. To mu poskytuje příležitost argumentovat ve prospěch skutečné přítomnosti těla Kristova v řečené svátosti. Polemika je zatím okrajová, nedůrazná, avšak můžeme ji s opatrností pokládat za ohlas počátků pronikání viklefismu do Čech.¹⁷ Je-li tomu skutečně tak, znal asi Štěpán Viklefovo učení jen zprostředkovaně a neurčitě.¹⁸

Následující dvě desetiletí zaujímal Štěpánovu pozornost výstavba dolanského kláštera, která skončila nejdříve roku 1407. Avšak po dostavbě měl převor opět více času na duševní práci. Výsledkem je spis *Medulla*

¹⁶ Pavel SPUNAR, *Repertorium auctorum Bohemorum protractum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans*, tom. I., Studia Copernicana XXV, Wratislaviae, 1985, s. 363–367. Snad zde mohla být v oddíle *Attributiones falsae* zmíněna i *Apologia pro sacris religionibus*, viz pozn. č. 35.

¹⁷ Vědomě užívám vžité počestné formy Viklef, viklefismus, viklefista, před momentálně preferovanými tvary Wyclif, wyclifismus, wyclifita.

¹⁸ BRADÁČ, *Štěpán Šrám*, s. 236–243. Text v rkp. VKOl M II 139, f. 1r–6v, doprovázejí Štěpánem vlastnoručně dodatečně psaný nadpis a marginální poznámky ve dvou časových vrstvách. HIKL, *Štěpán z Dolan*, s. 7, nepřesně vykládá, že Štěpán usiloval o zavedení svátku Navštívení do řádu a byl generální kapitulou roku 1395 odmítnut. Svátek byl do kartuziánského kalendáře zařazen již roku 1390, musí se tedy tato zpráva vztahovat k jiné události (BRADÁČ, tamtéž, s. 199–200).

tritici seu Antiviklef [Zrnko pšeničné čili Proti Viklefovi] sepsaný s použitím starších předběžných náčrtů někdy v první polovině roku 1408.¹⁹ V těchto letech český viklefismus pomalu opouštěl univerzitní katedry a začínal zásluhou kazatelů z Husova okruhu pronikat do laických vrstev již i mimo Prahu.

Štěpán byl s pražským klášteřem, konkrétně s tamním převorem Markvartem,²⁰ v občasném kontaktu, nemusel mít proto nouzi o zprávy z hlavního města, i když některé bývaly nepřesné, zkomolené ústním přenosem.

Medulla je polemikou s Viklefovým *Dialogem* a *Trialogem*, rozdělenou do čtyř částí, z nichž první je věnována učení o remanenci, druhá útokům na řehole, třetí se zabývá odmítnutím papežského primátu a církevního vlastnictví majetku, čtvrtá je potom obhajobou transsubstanciace. Štěpán samozřejmě Viklefa ve věroučných otázkách na teoretické rovině zásadně potírá, ale uznává, že v lecčems má jeho kritika skutečně existujících poměrů pravdu. Všimněme si příkladu církevního majetku: Církvi škodí nejen ti, kteří ji olupují, nýbrž i ti, kteří ji obdarovávají příliš štedře.²¹

Uplynuly více než čtyři roky a Štěpán píše své druhé dílo, *Anti-huss* [Proti Husovi]. Neskrýval, že s Husovým učením nesouhlasí, zejména v souvislosti s Husovou odpovědí na tzv. tři pochybnosti svého olomouckého příznivce z února 1412.²² Hus měl tou dobou už v řádu stoupence, kteří jej asi informovali. Reagoval tedy dopisem dolanským mnichům, že se doslechl o výčitkách a potupách, kterými jejich převor zahrnuje jeho posluchače i jeho osobně. Nabádá, aby nevěřili všemu, co o něm převor vypráví, a závěrem Štěpána napomíná, aby se nepletl do věcí, kterým nerozumí, a Viklefa aby nezatracoval.²³ Za obsáhlejší polemiku Štěpán Husovi tehdy ani jindy nestál. Plyne z toho, jakou váhu

¹⁹ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 244, 247–248.

²⁰ HIKL, Štěpán z Dolan, s. 13. Podobně jako Štěpán i Markvart vystupoval asi protihusitsky, neboť roku 1417 na doporučení generální kapituly konvent opustil a skrýval se. Srov. Mansuet Miloslav JAKUBIČKA, „Kláster Zahrada sv. Máří řádu kartusiánského na Újezdě v Praze,“ *Časopis Musea království českého* 86 (1912): 458–459.

²¹ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 151–300; BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 248–258. Štěpán podle přípisu na okraji rukopisu MZA Brno Cerr. II, č. 364, f. 129r, poslal text *Medully* po biskupu Janu Železném do Kostnice. HIKL, Štěpán z Dolan, s. 14–16. O obsahové shodě *Medully* s pražskou disputací Jakuba z Novivonu v červenci 1408 viz Jan SEDLÁK, *M. Jan Hus*, Praha: Dědictví sv. Prokopa, 1915, s. 132.

²² SEDLÁK, M. *Jan Hus*, s. 223; Václav NOVOTNÝ, *M. Jan Hus: Život a dílo*, sv. I–II, Praha: Jan Laichter, 1919–1921, zde s. II/45–47, 482–483.

²³ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 364–365.

jeho spisům Hus přikládal, zřejmě v jeho očích zaujímal podobné postavení jako „kněz kuchmistr“, tedy typ duchovního bez vzdělání, bez přehledu, který se svému povolání snad ani nevěnoval, a jehož odbyl odpovědí plnou ironie a sofismat.

Traktát *Antihuss* je Štěpánovou replikou z podzimu 1412 na uvedený dopis. Lze ji rozdělit na tři části, každá partie je inspirována Husovou odpovědí na jednu z pochybností. Zaprvé, zda lze „věřit v papeže“, potom zda může být spasen, kdo před smrtí nepřijal svátost smíření, a nakonec, zda mohli dojít spásy zemřelí pohané a hříšníci. Hus odpověděl na první záporně, na druhé dvě kladně. Štěpán v první části dovozuje, že lze věřit v papeže, ale pýcha brání Husovi uvěřit. Z pýchy a slávychtivosti plyne neposlušnost, Hus neposlouchá své nadřízené, bouří proti nim. Ve druhé části dokládá, že spása skrze lítost, avšak bez vyznání hříchů, není v mimořádném případě vyloučena, ale kdo by měl možnost přijmout svátost a odmítl ji vědomě, hřeší. Hus tak přispívá k matení laiků, kteří se začínají domnívat, že se není třeba zpovídat knězi: když byli spaseni pohané a hříšníci, jistě tím snáze budeme spaseni my, křesťané. Husovo časté užívání nejasných formulací a přílišné zdůrazňování okrajových případů vede ke stírání rozdílu mezi pravověřím a bludem.²⁴

Štěpán věnoval pojednání Stanislavovi ze Znojma, někdejšímu radikálnímu představiteli českého viklefismu, jenž se tou dobou definitivně rozešel se svou stranou, když nesouhlasil s jejím dalším směřováním. Podobně změnil dosavadní stanovisko další z pražských teologů Štěpán z Pálče, jenž využil Dolanského *Antihussa* při zpracování svého stejnojmenného traktátu.²⁵

Uplynuly další dva roky. Na podzim 1414 se odebral do Kostnice nejen Hus, aby se na zdejším koncilu podrobil soudu, nýbrž i litomyšlský biskup Jan zvaný Železný, aby proti Husovi svědčil. Štěpánovu *Medullu*

²⁴ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 363–432; BRADÁČ, *Štěpán Šrám*, s. 261–272; HIKL, *Štěpán z Dolan*, s. 16–17. Že jsou Štěpánova slova aktuální dodnes, netřeba zdůrazňovat.

²⁵ Jan SEDLÁK, „Pálčův Antihus“, *Hlídky* 27 (1910): 467; týž, „*Magistri Stephani de Páleč Antihus*“, *Hlídky* 29 (1912), příloha k číslovce 7–12, s. 13–14, 21–22, 83–84, 126–127, 128–129, 138. Místa, kde Páleč cituje Dolanského, doplnil NOVOTNÝ, *M. Jan Hus*, s. II/329 (pozn. 1). Snad to způsobila stejná křestní jména autorů a stejný název obou spisů, které způsobily někdejší omyl, že byl Štěpán z Dolan účastníkem kostnického koncilu a sestavil žalobu na Jana Husa; viz JAKUBČICKÁ, „Kláster Zahrada“, s. 458, 459 (pozn. 131), a HIKL, *Štěpán z Dolan*, s. 14. O bližším vztahu se Stanislavem snad svědčí poznámka vepsaná asi Štěpánovou rukou na konec rukopisu výkladu evangelia sv. Jana od Jana Zlatoústého: „*Magistri Stanislai de Znoyma*“ (ZAO, CO.99, f. 172v, rukopis datován explicitem z 25. 1. 1403).

tam předložil tehdejšímu předsedovi koncilu Petru kardinálovi d'Ailly.²⁶ Někdy koncem září dedikoval Štěpán Železnému na cestu polemiku *Dialogus volatilis inter aucam et passerem* [Okřídlený rozhovor mezi husou a vrabcem].²⁷ Po úvodu, v němž je osloven Jan Viklef a vybízen k poslušnosti, vystupuje na jeho obranu oddaný mistr zvaný Husa a zahajuje s vrabcem diskusi. Není pochyb, kdo má být představován husou, do role vrabčáka se stylizuje sám autor. Husa vždy předloží argument ve prospěch Viklefova učení, načež ho vrabec většinou spíše jen slovně potírá, než by ho skutečně vyvracel. Pokusy o odbornou protiargumentaci sice nescházejí, ale nejsou přesvědčivé.

Velká část rozhovoru je věnována situaci, v níž se ocitl Hus po uvalení klatby v únoru 1411, nebo po jejím ztížení v červenci 1412. Štěpán pokládá tento krok za zcela oprávněný a vypočítává všechny veřejné přestupky, jimiž Hus na sebe klatbu přivodil, především hřích neposlušnosti vůči autoritě arcibiskupa, krále, papeže. Vyčítá mu porušování interdiktů, nedostavení se před soud. V kapitole č. 21 se okrajově dotýká Husova proslulého odvolání ke Kristu a kritizuje ho jako právně neúčinné. Štěpánův výklad o exkomunikaci je také polemikou s Husovým spisem *De sex erroribus*, rovněž z roku 1412.

Poslední větší Štěpánovou prací je *Liber epistolaris ad hussitas* [Listář určený husitům], krátce též *Epistola ad hussitas* [List husitům]. Napsána byla v říjnu 1417 a byla určena kněžím, kteří přešli ke straně podobojí. Sestává z pěti částí, z nichž čtyři počáteční rekapitulují tematické okruhy nastolené v předchozích dílech. První část popisuje vzrůst hnutí po smrti Husově a posílení role laického živlu. Druhá popisuje příklady selektivního užívání biblických textů ve prospěch husitismu, opět se zřetelem k zapojení laiků, kteří nemají k biblické exegezi dostatečnou průpravu. Třetí argumentuje ve prospěch sakrálního umění, konfrontovaného s husitským ikonoklasmem. S odvržením zobrazování božských osob a světců volně souvisí i liturgické výstřelky. Čtvrtá je obhajobou řeholí a práva církevních osob na majetek.

²⁶ Poznámka v rkp. MZA Brno, Cerroni II, č. 364, s. 3.

²⁷ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 433–502; BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 273–280; HIKL, Štěpán z Dolan, s. 17–18. Obsahový a literárně-vědecký rozbor podala Jana NECHUTOVÁ, „Dialogus volatilis Štěpána z Dolan,“ *Listy filologické* 107 (1984): 11–18; táž, „K literární morfologii husitské polemiky. Štěpán z Dolan, Dialogus volatilis,“ *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university*, řada E 29 (1984): 209–218.

Proporce všech částí *Epistoly* nejsou rovnoměrné: úvodní čtyři představují dohromady zhruba třetinu textu, zbylé dvě třetiny zabírá část pátá, věnovaná novému tématu, kterým je Štěpánem dosud neprobíraná otázka přijímání pod obojí způsobou. Vyvrací argumenty, jimiž husité podpírali své tvrzení o nutnosti přijímání i krve Páně ke spáse, vysvětluje a obhajuje důvody přechodu k přijímání pod jednou. Všemi částmi prolínají stížnosti na rostoucí agresivitu hnutí: pravověrní kněží jsou nuceni k přestupu či vyhánění, husité s pomocí světské vrchnosti obsazují fary a jako hlasatelé chudoby pro druhé se nejvíce zajímají o výnosnější obročí, pro sebe zabírají církevní majetek, urážlivě mluví o katolících a jejich představitelích. Kriticky si všímá husitské liturgie a úcty věnované Husovi a Jeronýmu Pražskému.²⁸

Naopak – což je také povšimnutí hodné – se nikde, ani v předchozích dvou spisech, nedotýká Viklefova Husem rovněž převzatého učení o církvi jakožto sboru předurčených. Nejjednodušším vysvětlením by zdánlivě bylo, že tuto tak zásadní část viklefské věrouky neznal, anebo si nebyl plně vědom její problematičnosti. Není to ostatně jediné téma, kde Štěpán ukazuje, že jeho informovanost o aktuálních polemických zápasech v pražském centru není dokonalá – týká se to i třetí části *Epistoly* o husitské ikonofobii.²⁹

Poměry v Čechách se nadále vyostřovaly. V únoru 1419 se Štěpán obrátil dopisem přímo na římského krále Zikmunda, tedy na vrcholného představitele světské moci, s prosbou o pomoc. Poté, co král urovnal papežské schisma, ať znovu zasáhne ve prospěch církve a vyplnění z Čech a Moravy husitskou nákazu.³⁰

Posledním dílem v chronologické řadě, asi z podzimu roku 1419, je latinská a česká báseň *Gaude mater ecclesia – Již se raduj církev svatá*.

²⁸ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 505–706; BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 280, 283–297; HIKL, Štěpán z Dolan, s. 18, 21–22; Otakar ODLOŽILÍK, „Z počátků husitství na Moravě: Šimon z Tišnova a Jan Vavřincův z Račic,“ *Časopis Matice moravské* 49 (1925): 1–170, zde na s. 80–85.

²⁹ JANA NECHUTOVÁ, „Polemika Štěpána z Dolan s husitskou ikonofobií,“ in *Husitství – reformace – renesance: Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela*, ed. J. Pánek – M. Polívka – N. Rejchrtová, Praha: HŮ AVČR, 1994, s. 391–399, zde s. 392–394, ukazuje, že Štěpánova polemika proti ikonofobii nereaguje ani na *De imaginibus* Mikuláše z Drážďan z r. 1415, ani na *Posicio de imaginibus* Jakoubka ze Stříbra z ledna 1418.

³⁰ SPUNAR, *Repertorium*, tom. I, s. 366; JOHANN LOSERTH, „Die literarischen Widersacher des Hus in Mähren. I. Stephan von Dolein,“ *Zeitschrift des Vereines für die Geschichte Mährens und Schlesiens* 1, č. 4 (1897): 1–16, zde s. 11–14.

Ač dlouho známá, nebyla donedávna se Štěpánem vůbec spojována.³¹ Latinský a český text se od sebe navzájem nemálo liší, podstata zůstává ovšem stejná: zlost z počínajících nepokojů, jejichž příčinu vidí na straně husitů, a lítost nad pražskou kartouzou, zničenou v srpnu 1419 rozvášněným davem. Latinský text oslovuje především Prahu, táže se, jak mohla podporovat husitskou sektu, která páchá takové zločiny. Na závěr se obrací k Panně Marii o pomoc. Český text činí ostré výtky nejprve mrtvému Husovi a posléze jeho stoupencům, kteří se provinili proti konšelům, klášterům včetně kartouzy a scházejí se na hoře Tábor (patrně nikoli Tábor nad Lužnicí, nýbrž Tábor-Burkovák u Nemětic na Bechyňsku).

To jsou všechny dosud známé spisy, u nichž je jisté či pravděpodobné, že je napsal Štěpán z Dolan. Sporné, třebaže nikoli nemožné, je Štěpánovo autorství traktátu *De corpore Christi* proti laickému přijímání pod obojí a několika náčrtků kázání pracovně nazvaných *Pulchri et succincti sermones de aliquot festis et dominicis*.³²

Mylně byly některými staršími autory připisovány Štěpánovi tři spisy. První je po celé střední Evropě rozšířené anonymní souhrnné pojednání proti hlavním bodům husitské nauky a praxe, známé pod incipitem *Eloquenti viro*. Rukopisy spojují dopis se jmény nejruznějších osob: se Stanislavem ze Znojma, Ondřejem z Brodu, Štěpánem z Pálče, Mikulášem z Dinkelspühlu... je zřejmé, že ani v době vzniku nebylo jistoty o jeho autorství. Důvody ve prospěch Štěpána Dolanského předložil Jan Sedlák, ale nepřesvědčil ani sám sebe, přinejmenším ne na dlouho.³³ Další dva spisy přisoudil Štěpánovi již Pez. *Epistola invectiva matris eccle-*

³¹ Báseň včetně krátkého popisu přepadení pražské kartouzy a předcházející defenestrace přetiskl Julius FEIFALIK, „Untersuchung über altböhmisches Vers- und Reimkunst,“ *Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch-historische Classe* 39 (1862): 281–344, zde s. 335–342. Do souvislosti se Štěpánem byla dána teprve relativně nedávno (FOLTÝN, *Encyklopedie*, s. 274). Bližší rozbor s opakovanou edicí viz KOHOUT, „Báseň Gaude mater,“ s. 6–16.

³² SPUNAR, *Repertorium*, tom. I, s. 367; HIKL, *Štěpán z Dolan*, s. 19; LOSERTH, „Die literarischen Widersacher,“ s. 11. Traktát *De corpore Christi* je zapsán mj. v dolanském rukopise Moravský zemský archiv Brno, Cerroni II, č. 387, s. 3–110. Kázání jsou zapsána na volných místech rukopisu Vědecká knihovna Olomouc M II 246, f. 75v–92v.

³³ SPUNAR, *Repertorium*, tom. II, s. 204–206; Evžen STEIN, „Několik poznámek na okraj listu »Eloquenti viro«,“ *Český časopis historický* 38 (1932): 364–374; Jan SEDLÁK, „Počátkové kalicha,“ *Časopis katolického duchovenstva* 55 (1914): 78–84; týž, „Eloquenti viro“: *Studie a texty k náboženským dějinám českým* 1 (1914), s. XXIII–XXVI. Ale už v M. Janu Husovi, s. 288, Sedlák onu jistotu o Štěpánově autorství ztrácí a mluví o anonymním listu.

siae in contententes de papatu [Útočný list matky církve proti těm, kdo usilují o papežství] z dnes neidentifikovaného rukopisu gamingského kláštera. Editor na myšlenku Štěpánova autorství jistě přivedl charakteristický sloh, odpadá tedy překážka, kterou se ve Štěpánův neprospěch operovalo u *Eloquenti viro*, jehož tón se zdál být na Štěpána příliš mírný a slušný. U neznámého autora však předpokládáme širší rozhled. Invektiva byla psána patrně v počáteční fázi kostnického koncilu a nevybíravě atakuje neústupné kandidáty svatopetrského stolce.³⁴

Posledním nesprávně připsaným textem je *Apologia pro sacris religionibus monasticis adversus Wickleffum* [Obrana svatých mnišských řádů proti Viklefovi], nověji však bývá pokládána za dílo Mikuláše z Dolan. Coby někdejší dolanský vikář a následně převor by tak byl i v literární oblasti Štěpánovým nástupcem, ačkoli ne tak plodným. Rozsáhlejším jeho dílem je soubor apologeticky zaměřených kázání *Collationes*, kde o Mikulášově autorství není pochyb.³⁵

Obsahově musíme Štěpánovým spisům vytknout nízkou teologickou úroveň, sám se ostatně za odborníka nevydával a vyznával svou nedostatečnost, i když nezapomínáme, že vyjádření skromnosti a sebeponížení, *loci modestiae*, byla bezmála autorskou povinností. Na druhou stranu nebyl ani hlupákem, jak se z téže povinné skromnosti označoval a jak prý o něm roztrušovali husité.³⁶ Psal sice latinsky, ale přitom se nezdá, že by mířil na vzdělanější okruh čtenářů. Nelze však pochybovat, že jeho cílovou skupinou bylo duchovenstvo. To nemusí být nutně v rozporu – průměrná úroveň vzdělání duchovních ve středověku, třebaže se založením pražské univerzity jistě vzrostla, nedosahovala stupně, na jaký jsme zvyklí od časů potridentských.

Možná na jeho spisy ale přikládáme měřítko, jež jim nepřísluší. Autor nemusel mít v úmyslu psát závazně těžkopádným traktátovým stylem

³⁴ *Thesaurus anecdotorum novissimus seu Veterum monumentorum, praecipue ecclesiasticorum ex Germanicis potissimum bibliothecis adornata collectio recentissima*, tomi VI pars III., ed. Bernhardus Pez – Philibertus Hueber, Augustae Vindelicorum, 1729, s. 130–144. V rukopise je prý autor označen zkratkou G. Io. P. Otiskl též Hermann von der Hardt, *Magnum oecumenicum Constantiense concilium*, tomus II, Francofurti, 1697, sl. 296–330. Za autora označuje Dětřicha z Niemu.

³⁵ *Bibliotheca ascetica antiquo-nova, hoc est collectio veterum quorundam et recentiorum opusculorum asceticorum*, tomus IV, ed. Bernhardus Pez, Ratisbonae, 1724, s. 85–110. Další edice Augustin NEUMANN, „Studie o době předhusitské. 1. Obrana řeholí ke studentstvu,“ *Hlídky* 50 (1933): 365–371. SPUNAR, *Repertorium*, tom. I, s. 82–83.

³⁶ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 159, 160, 449.

podle zásad scholastické metody, jak dnes předpokládáme na základě analogie (traktátová literatura prožívala v době husitské polemiky zenit). Štěpánovy spisy se podobají více žánru kázání, pomineme-li délku, která může být důsledkem nezvládnutého tvůrčího nasazení. Sám také zdůraznil, že je lepší a chvályhodnější probírat katolické pravdy prostou selskou řečí, než je zatemňovat nejjemnějšími dialektickými disputacemi.³⁷ Jak u kázání očekáváme, spíše než odbornými argumenty se snaží prorazit silou své výmluvnosti, pohříchu spíše kvantitou než kvalitou. Nebyla snad ani ve skutečnosti určena k přesvědčení protivníků, ale k jejich zahanbení a k odrazení nerozhodných ve vlastním táboře.

Co je však nutno zdůraznit, aby nedošlo k omylu a celkový obraz nebyl pokřiven: urážkami oponentů, které se nás při četbě tak nemile dotýkají, se škála Štěpánových výrazových prostředků zdaleka nevyčerpává. Autor není pouhým primitivním hrubiánem. Na mnoha místech se čtenářovy duše dotýká mystickým rozjímáním, eucharistickým zápallem a nepředstíranou starostí o nápravu církve. Spatřujeme v tom znaky hnutí *devotio moderna*, které Josefa Bradáče přiměly k charakteristice Štěpána coby kartuziánského devotisty.³⁸ To je druhý zarážející kontrast: Nezvyklé střídání pozitivních a negativních prvků jen prohlubuje rozporuplné vnímání autora jistě dnešním a patrně i souvěkým čtenářem.

A zdaleka ne v poslední řadě dojíká Štěpán i vlastenectvím, kdy často projevuje obavu o dosud neposkvřenou pověst Čech, které nikdy nebyly podezřelé z kacírství. A najednou taková hanba: Češi jako domácí rod jsou pro šířící se bludy vysmíváni od připutovavších Němců.³⁹ To přece nelze dopustit!

ZÁVĚR

Už Loserth mínil svým přirovnáním Štěpána k Abrahamu a Sancta Clara, proslulému kazateli barokní Vídně, naznačit jeho správné místo v dějinách: ne vědec, nýbrž popularizátor, agitátor, pamfletista. Štěpán pochopil, že spor se přenesl na veřejnost, na ulici, kde neplatí racionální argumenty, nýbrž emoce, a v diskusi nevítejší moudřejší hlava, ný-

³⁷ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 443B.

³⁸ BRADÁČ, Štěpán Šrám, s. 298; týž, „Poslední kartuziánský devotista,“ s. 3, 5.

³⁹ *Thesaurus anecdotorum*, sl. 184.

brž větší a hlasitější ústa. Jakmile viděl, že se podařilo viklefovské straně převést filozofický spor na veřejnost a naklonit si ji jednoduchými a srozumitelnými hesly, seznal, že není možné zůstat pozadu. Lidé katedrovým odborníkům zpravidla nerozumějí, je třeba s nimi mluvit jejich jazykem, odložit barevnou paletu a líčit věci výhradně černě a bíle. Osobně jim jakožto kartuzián vázaný řádovými regulemi kázat nemohl, nezbývalo tedy než uložit své nálady, city a vnitřní přetlak do písemné podoby. K jeho spisům nepřistupujme tedy – jako většinou dosud – coby k dílu teologa, nýbrž literáta.

Úlohou předloženého článku nemělo být nic náročnějšího než podat sice stručný, nicméně komplexní a bibliografickými odkazy opatřený přehled života a díla jednoho autora, obohacený o poznatky z novější literatury a z nejmenší části též o výsledky vlastního studia. Článek se alespoň v duchu snaží pokračovat v cestě započaté zejména pracemi Jany Nechutové z 80. a 90. let minulého století, které objevily nové a dosud nehledané literární kvality ve Štěpánově díle. Po čase bude i jemu vykázáno odpovídající místo v dějinách české literatury, jejíž latinskojazyčná větev byla do značné míry historiky oboru opomíjena. K proměně úhlu nahlížení na Štěpánovu osobu snad přispěje i postupná deideologizace jednoho dějinného úseku, úseku jistě zásadního, nicméně v minulosti příliš často spojovaného s aktuálními politickými otázkami a stanovisky. Hodnocen dle kritérií nalézáných mimo historickou vědu Štěpán získával či ztrácel na své pověsti podle toho, zda v něm autoři viděli vítaný „malleus haereticorum“, anebo záludného nepřítele národního hrdiny. Dnes, šest set let od událostí, ale nemůže být souhlas či nesouhlas s Husovou činností šiboletem, podle něhož historik přidělí kladné či záporné znaménko aktérům dávného sporu.

Stephen of Dolany

Keywords: Stephen of Dolany; Jan Hus; John Wycliffe; the Carthusian Order; Prior; Monastery; Charterhouse; Religion; Anti-Hussite Polemic

Abstract: This article is focused on the life and work of Stephen of Dolany (cca 1350 – 27 July 1421). He was of lower origin descended from a noble German family called Schramm the knights of Melice (a vanished castle near Vyškov). His ancestors were vassals of the Bishops of Olomouc. He studied at Prague University (Bachelor of Liberal Arts 1372). After completing his studies, he began to work in the royal chancery. He entered the Carthu-

sian order around 1380 and was made prior of the newly founded charterhouse in Dolany near Olomouc in 1388. He led the monastery up until his death continuously. Despite his addiction to Church reform ideas ("devotio moderna"), he strongly opposed the rise and spread of the new-born Hussite movement. In terms of his writing, he is known for the demonstrative anti-Hussite tendencies in his Latin works, f. e. *Medulla tritici seu Antiviklef* (1408), *Antihuss* (1412), *Dialogus volatilis inter aucam et passerem* (1414) and the last *Epistola ad hussitas* (1417). The authorship of the Latin-Czech bilingual satirical poem *Gaude mater ecclesia – Již se raduj církev svatá* (1419) was recently attributed to him.

Mgr. Štěpán Kohout
Zemský archiv v Opavě,
pobočka Olomouc
U Husova sboru 10
771 11 Olomouc
s.kohout@ol.archives.cz